אנגעפירט פון כ'ערער פארבאנד פון די אידישע וועלטלאכע שולן אין וויניפעג

פרוימער און קעמפער

ש. אנ-סקי

(שלמה זאנוול ראפאפארט)

אין יעדער צייט און אין יעדן דור האבן אויך דער וועלט געלעבט מענשן וואס זיינען גרייט געווען זייער לעבן אפצוגעבן פאר'ן גליק פון אלע מען. אין קאמף פאר א בעסערער און שענערער וועלט. עס זיינען שטענדיק געווען מענשן וואס האבן זיך נים באנוגעט בלויז מיט'ן וואכעדיקן טאג־מעגלאכן לעבן. נאר האבן אין הארצן געטראגן א חלום פון א גליקלאכער צייט ווען מענשן וועלן נים מער זיין איינער צום אנדערן וויי וועקן. נאר ברידערלאך לעבן צוזיין זיך.

איינער פון אם די טרוימער איז אויך געווען ש. אנ—סקי. זיין אמת'ער נאמען איז געווען שלמה זאנוול ראפאפארט. ער איז געבוירן געווארן אין יאר 1863, אין דער רוסישער שטאט וויטעבסק, זיין יוגנט האט ער פאר־בראכט אין א פרומער אידישער סביבה. אבער שוין אלס 17-18 יאריקער בתור'ל האט ער זיך אנגעהויבן אריינטראכטן אין דער לאגע פון'ם דא־מאלסדיקן רוסישן ארבעטער אין פוייה. דערזעקע דעם צלנם אין וועלכן זיי האבן געלעבט און באשלאסן עפעס צו טאן כדי לייכטער מאכן זייער גורל.

וועלנדיק זיין נעענטער צום ארימען רוסישן פויער, האט זיך אנ—סקי אויסגעלערנט שמידערייי און איז אוועק אין דארף ארבעטן. דארט האט ער זיך אנגעטראפן מיט די דארפס־ארבעטער, זיי געהאלפן אין דער ארבעט, גע־לערנט מיט זיי און מיט זייערע קינדער און גלייכצייטיק זיי אויפגעקלערט וועזן די אמת'ע סיבות פון זייער נויט, וועזן דער רשעות פון'ם צאר און זיין פאלקס־פיינטלאכע רעגירונג. די רוסישע פאלציי האט זיך באלד ארום־געזעהן אז אנ—סקי איז עפעס נים פון די פשוט'ע מענשן. ס'איז איר נים גלעפלען צוהאלטן וואס ער רופט אפט פויערים פארואמלונגען און זי האט אים פארווארפט זיין אין דארף. אנ—סקי איז דאן אוועק צו די ארבעטער פון די זאלץ־שאכטן און קוילן־גרובן און דארט וויטער געפירט זיין אויפקלע־רונגס ארבעט. ער האט אומעטום געהאלטן רעוואלוציאנערע רעדעס און געמוטערט צום קאמף פאר א נייעם גליקלאכן לעבן.

אנ—סקי האט פון זיין פרימסטע יארן געהאט א חשק און פעאיקיים צו שרייבן דערציילונגען פון בילדער פון לעבן. זיינע אלע אינטערעסאנטע אין דער צייט, וואס ער האט אראומגעוואנדערט צווישן די רוסישע פויע־רים און ארבעטער האט ער טאקע שפעטער באשריבן אין גלייכצייטיק גע־שילדערט די נויט פון רוסישן ארימען פאלק, וואס האט געקרעכצט אונ־טער'ן יאך פונ'ם גרויזאמען צאר.

אלע זיינדיק ארום 30 יאר אין אנ—סקי אויף קיין פאריז, כדי זיך נעענטער צו באקענען מיט'ן לעבן פון די דארטיקע ארבעטער. אין פאריז האבן אין יענער צייט געלעבט א סך רוסישע אידן, וואס האבן געמוזט פון רוסלאנד אנטלויפן צוליב זייער סימפאטיע אין ארבעט לטובת די ארימע מאסן. דארט האט זיך אנ—סקי אנגעהויבן שטארקער פארבינדערעסירן מיט'ן לעבן פון די אידישע ארבעטער אין איך אנגעהויבן אפצטעהן שרייבן אין אידיש. דאן איז ער אריין אין דער אידישער ליטעראטור, וועלכע ער האט באריכערט מיט א רייע אינטערעסאנטע לידער, דערציילונגען, דרא־מעס און פאנאמאסישע פאעמען.

אנ—סקי האט זיך באזונדערס אפגענעבן מיט זאמלען און פארשי־דענע אידישע פאלקס־שאפונגען ווי: לידער, מעשה'ס, רעטענישן מנהגים און גלויבנסגען. ער האט דערזעהן אין אם די שאפונגען פון פאלק אן אוצר פון חכמה און שיינקייט. אייניקע פון זיינע ווערק, ווי למשל, "דער אשמדאי" און "דער דיבוק" שפיגלען טאקע מיט זיך אפ א שטיק פון יע־נער וואנדערלאכער וועלט פון פאנטאזיע אין גלויבנסגען.

אין דער אידישער ליטעראטור איז נאך אנ—סקי אלס דער מחבר פון "חורבן גאליציע". דאס איז א בוך, אנגעשריבן אין דער צייט פון דער גרויסער וועלט־מלחמה אין יאר 1914-18. אנ—סקי שילדערט דארט די שרעקלאכע יסורים אין פיין וואס די אידישע באפעלקערונג אין גאליציע האט דורכגעלויפן אין דער גרויסער וועלט־מלחמה.

געשטארבן איז אנסקי דעם 8טן נאוועמבער, 1920, אין וואַרשע. אויף דעם וואַרשעוואר בית־עולם געפינט זיך דער קבר. צו וועלכן עס קומען יאר־איין, יאר־אוים מחנות ארבעטער אין קינדער פון די אידישע וועלטלאכע שולן, מראגנדיק בלומען קרענץ. צום שותפות'דיק מאנומענט פון פרץ, יעקב דינעזאן און ש. אנ—סקי.

ש. ר—ט.

רעטענישן

16. האט בלעטער און איז ניט קיין בוים; האט א רוקן און איז ניט קיין מענש.
17. האט ניט קיין פים און גייט; האט ניט קיין מויל און ציילט; האט ניט קיין הענט און שלאגט.
18. אלעמען באנייט דאס, אלעמען באר־קלערט דאס, און אליין גייט עס נא־קעטערהיט.
19. פליט אן פליגלעו, מויערט אן ציג־לען; ליינט זיך ווי א הארץ און שטייט אויף ווי א נאר.
20. גדין ווי גראז — נאך ניט דאס; רויט ווי בלוט — נאך ניט גוט; שווארץ ווי קויל — דאס איז וואויל.

די ענטפערס אויף די רעטענישן פון פרייטיק, דעם 31טן אקטאבער זיינען: 6. א קארטאפל; 7. וועז די טיר איז אפן; 8 א שוואם; 9. פאר געלט; 10. א לאמער (5).

קינדער, שיקט צו ענטפערס אויף די רעטענישן.

ליידער

די קראנקע ליאלקע

פון א. פראוואטניער
(פון רוסישן)

—וואס־זשע מאכט איר ליבער דאקטער וואו זענט איר בין איצט געווען? שנעל באטראכט מיין קראנקע ליאלקע, זאגט, וואס איז מיט איר געשעהן...

— אייער ליאלקע איז א קראנקע: זעט, אין קאפ האט זי א לאך, אויפ'ן קנאך פון רעכטן פיסל — איז פאראן אן איבערבראך . . .

— טויג מיין ליאלקע שוין צו נארנים? שנעלער דאקטאר, ניט א קלער . . . קאן מען אפשר זי אויסהיילן: צי דאס איז פאר אייך צו שווער?

— נעמט זיך ניט אזוי צום הארצן, ליבע מיידלע, נעמרייע . . . מיר דאקטוירים קאנען מאכן — איר א קעפעלע א נייע.

—און דאס פיסל ליבער דאקטאר: קאן מען אויך דאס מאכן נאנץ? אין א וואך אויף מיין נעבורטס־טאג, וועט זי דארפן גיין א טאנץ . . .

—צו דעם פיסל א רפואה, וועל איך פראווען איר פארשרייבן, לאמיר האבן ליבע מיידל, אז זי וועט קיין קאליקע ניט בלייבן.

—א שיינעם דאנק אייך ליבער דאקטאר, אז איר וועט מיין ליאלקע נוט באהאנדלען, א מתנה וועט איר קריגן, — נים, און ראשונקעס און מאנדלען...

—א שיינעם דאנק. איך דינג זיך קיינמאל, מען מוז די ארבעט טאן געשווינד. איך וויים וויי שוער עס איז א מאמען צו דערציען איר א קינד . . .

(::)

דאנציג

עני ראגינסקי

בלויען בלומען זייער שיין, איבעראל אזן אומעטום. קומען אן די בינעז מיט א פרייליכן זשום־זשום.

זוינן זיי דעם האניק פון די שיינע בלומען, פריילאכע צום בינעשטאק האלטן זיי אין קומען.

קומט אין הארבסט דער פארמער, טראגט אין האנט א מעסער, שניידט ארוים דעם האניג, און ליינט אים אין די פעסער . . .

י. ל. פרידשול, קאלנארי.

(::)

פערלע

פון לאה האזנפעלד

די קליינע שיינע פערלע, זי איז אזא מין קליינע, זי האט צוי ווייקליינע פיסלאלע, און אינעלאך צוויי שיינע.

זי נייט זיך אלע טאג ארוים, אין דער פרייהיר, שיינער וועלט; זי האט צוויי קליינע פיסלאלע, און קוקט אויף אלעמען און קוועלט.

(::)

שארלעם

נו. 4 און נו. 5

ווער בין איך ?

כ'פארמאג איין טאכטער אזן צוועלף זון, האט מען איינעם פארקויפט — טרעפט ווער איך בין.

איך האב נערעדט פון אייביקן שלום, אקערס 'שטאט שווערען — דאס איז מיין חלום.

דער ענטפער אויף דער שארלעם נו. 2 (פרייטאג, דעם 31טן אקטאבער) איז "א וואסער".

קינדער, שיקט צו די ענטפערס אויף די שארלעם.

שארלעם נו. 3 איז צונויפגעשטעלט געוואָרן פון מילקע שיינים.

(::)

וויצן

נעם אים ארײן און וואַרף אים ארוים !

צו א קארנן גביר איז אמאל געקומען אן ארימאן בעטן א נדבה. דער גביר האט אים נאָרנישט נעגעבן. און נאך נענומען זידלען. דער אריימאן האט ניט געשווינגן. א וואַרט פאר א וואַרט ביז דער גביר איז אין כעס געוואָרן און געהייסן דעם די־נער ארויסוואַרפן דעם אריימאן אין דרויסן. דער אריימאן האט אבער אלץ ניט גע־שוויגן.

דער גביר האט ניט געוואוסט, וואס צו טאן. פאר גרויס פארדרוס האט ער נעמר מען שרייען צום דינער:

— נעם אים צוריק אדרין אזן וואַרף אים נאכאמאל ארוים ! . . .

קינדער, שיקט צו שרייבן ווי־צן.

מיר זיי דאנקן.

צו פיל זויערקייט

קאנען זיין די אורזאך פון יענע אפטע קאפווייטקן

דן עס אין אייער מאגן איז פאראן צו־פיל זויערקייט, מוזט איר זיך צווינגען צו ארבעטן אזן אפילו פארנעכ־ניגנם איז א צו גרויסע אנשטרענגונג. דער אפעטי טנייט פארלארן: די פאר־דייאונג איז שלעכט; די גאנצע סים־טעם ליידעט.

לאבאראטאריע טעסטן וויזן אז א זויערקייט צושטאנד קומט צוליב טעות'ן אין אונזער מאדערנער דיעטע. איר דארפט אבער ניט וואַרטן צו ווען טראבל מיט אייער דיעטע.

נעמט א פולע לעפל פיליפס' מילק אף מאגנעזיא.

דאס וועט נעטראליזירן דעם איבער־פלוס זויערקייט מאמענטאל; וועט אייך מאכן צו פילן וויי א נייער מענש אין בלויז עפלאכע מאמענטן.

נעמט אביסל וועז הארץ ברענונג, קאפווייטקן, ניט־נוטקייט, נודנעפיוס, אומפארדייאונג אדער איבלקייט וויזן אז די פארדייאונג טעסטם ווערט צו זוייער. וען איר דערפילט קאלט אדער איר פילט פויל, שוואך, פארשטאפט, פיליפס' מילק אף מאגנעזיא האט א צארטע אפפיר ווירקונג.

אנגענעם צו נעמען. אינדארסירט פון דאקטוירים פאר 50 יאר אזן צוגעשרי־בען איבעראל. פאר מענער, פרויען אזן קינדער. די ריכטיקע איז שטענדיק א פיליפיקיט: דאס קאן ניט נעמאכט ווער דען אין טאבלעט פארם. עס טראגט שטענדיק דעם נאמען "פיליפס' פאר אייער באשיצונג.

יובילייאום

די פייערלאכע פארזאמלונג, וואס איז נעווען איינגעארדנט פון דער בערלינער סעקציע פון אידישן וויסנשאפטלאכן אינ־סטיטוט לכבוד ש. דובנאוו'ס יובילייאום, האט צונויפגעקליבן זייער א גרויסן עולם. דער בעל יובל אליין איז אבער ניט נע־קומען. אזא באשיידענער מענש איז אונ־זער גרויסער נעשיכטע שרייבער.

שמעון דובנאוו קומט ניט צו זיין א נייע דערפינדונג

דער שפאנישער נעלערנטער אינזשע־נער זשאר־דע־לא־ציערוואַ האט אויפנע־בויט אזא אראפלאז, וואס וועט זיך קאי־נען אראפלאזן אויף א פלאץ, ניט גרע־סער פון א דורכשניטלאכן צימער. די, וואס לאנד אויפ'ן נאמען פון מארים ווינטשעווי־סקי, האבן באשלאסן ארויסצוגעבן א קא־לעקטיוון ואמעלבוך לכבוד דעם 75 יאר־קען יובילייו פונ'ם זיידן.

מארים ווינטשעווסקים וועלן

ס'איז פארטיק געווארן די 10 בענדיקע אויסגאבע פון מארים ווינטשעווסקים וועלק. זיי זיינען הראגירט געווארן פון קלמן מרמר.

איבער 100 מאל "קידוש השם"

אין וואַרשע איז שלום אש'ס "קידוש השם" נעשפילט געווארן איבער 100 מאל אין איין סעזאן. אוונט נאך אוונט איז די דאזיקע פיעסע ביישפילס געווארן און דאס טעאטער איז תמיד פון נעפאקט נעווען איבער די בערגעס. וועז ס'איז נעשפילט נעווארן דאס 100־סטע מאל איז דורכגע־פירט נעווארן לכבוד דער נעשעעניש א פייערונג.

מענדעלעם און דינעזאנם בריוו

נחמן מייזל, באוואוסטער ליטעראטור קריטיקער און הראקטאר פון די "ליטעראַ־רישע שריפטן" (אין וואַרשע) איז צוגע־טראפן אריסטענעבן א זאמלונג פון בריוו צווישן מענדעלע מוכר ספרים און יעקב דינעזאן. בריוו עפענען אויף אינטיטע נש־מה טיפענישן פון שרייבער און דאס וואַרפט א קלאָרערן ליכט אויף די וועדק פון אזא שרייבער.

לענינס בריוו

דער מלוכה פארלאג אינ'ם סאוועט פארבאנד האט ארויסגענעבן א זאמלונג בריוו פון לענינן צו זיין ברודער, שוועס־טער, עלטערן און פרוי. די בריוו וויזן, אז דער פירער פון דער רוסישער רעוא־לוציע האט נעהאט צו זיינע נאענטע א סך וואריסקיים אן ליבע.

ענטפערס

דוד טעלנג, ווינניפעג.

דיין קאמפאזיציע וועגן ארבעטסלאזי־קייט וואלטן מיר נערן נעדרוקט, וועז ס'זאל זיין אנגעשריבן אדער וויי אז אר־טיקל. וואס דערציילט וועגן דאס ניט אן עלנם פון די ארבעטסלאזע. אזן וואס מען וואלט נעדארפט טאן כדי גרינגער צו מאכן זייער לאגע, אדער וועז דו וואלטט עס נע־שריבן אין פארם פון א מעשה וועגן אר־בעטסלאזע. פרואוו עם אנשרייבן נאכ־אמאל.

חיים שיינין, קאלנארי.

דיין "אונטערשייד פון דער אידישער אן ענגלישער שול" איז נישט גענוג קלאר אויסגעארבאכט. דיין פארלאנג, אז די קינ־דער זאלן זיך אריינזאגן וועגן דעם, וואלט נעקאנט דורכגעפירט ווערן, וועז דו זאלסט עס אנשרייבן אין א בריוו צו די קינדער אזן אריינזאגן זיך קלאר.

עני ראגינסקי, קאלנארי.

דיין לידעלע, וועט נעדרוקט ווערן. שיק צו נאך עפעס. אפשר קאנסטו שרייבן וועגן דער שול וואו דו לערנסט ?

עוועלין פאפערני, קאלנארי.

די שרייבסט נאנץ שיין אידיש. אזעל־כע מעשה'לאך אבער זיינען דא אין א סך ביכלאר. שרייב עפעס אנדערש.

גרויסער עולם האט זיך באטיליקט אין דער חנוכת הבית פייערונג פון דער פאלקס שול

פון ח. בן מענדל

א שיינער, אינטיטער, העכסט־פרייזנט דיקער איד אין מענש. ס'איז נעווים אומ־נעהויער שווער, האט דער ערנער נעוואנט, צו צווינגען א קינד לערנען צ. ב. 3 שפרא־כן, אבער דאס איז אומפארמיידלאר, דערפאר אבער דארף מען וכון מיטלען אזן וועגן וויי אזוי דאס קינד זאל גרינגער אזן שנעלער אויסלערנען דאס וואס פון דארף לערנען. א אידיש קינד דארף זיין בעסער באוואוסט אין דעם לעבנס קאמף, דורך דעם וואס מיר שטייען איצט ביי דעם שוועל פון א גרויסער מער אלנעמיינער סאציאלער רעוואלוציע, — האט דר. שאפירא אנגענעבן די פאר־שיידענע מיטלען, וואס א אידישע שול דארף אננעמען אום צו צוגרייטן דאס קינד גרינגער צו באזוכן די שווערקייטן אזן מאכן אים פעאיק לעבן ווי א נאנצער ווייר־דיקער איד אין מענש. ס'איז נעווען אומ־נעהויער שווער, מוזט איר זיך צווינגען צו ארבעטן אזן אפילו פארנעכ־ניגנם איז א צו גרויסע אנשטרענגונג. דער אפעטי טנייט פארלארן: די פאר־דייאונג איז שלעכט; די נאנצע סים־טעם ליידעט.

לאבאראטאריע טעסטן וויזן אז א זויערקייט צושטאנד קומט צוליב טעות'ן אין אונזער מאדערנער דיעטע. איר דארפט אבער ניט וואַרטן צו ווען טראבל מיט אייער דיעטע.

נעמט א פולע לעפל פיליפס' מילק אף מאגנעזיא.

דאס וועט נעטראליזירן דעם איבער־פלוס זויערקייט מאמענטאל; וועט אייך מאכן צו פילן וויי א נייער מענש אין בלויז עפלאכע מאמענטן.

נעמט אביסל וועז הארץ ברענונג, קאפווייטקן, ניט־נוטקייט, נודנעפיוס, אומפארדייאונג אדער איבלקייט וויזן אז די פארדייאונג טעסטם ווערט צו זוייער. וען איר דערפילט קאלט אדער איר פילט פויל, שוואך, פארשטאפט, פיליפס' מילק אף מאגנעזיא האט א צארטע אפפיר ווירקונג.

אנגענעם צו נעמען. אינדארסירט פון דאקטוירים פאר 50 יאר אזן צוגעשרי־בען איבעראל. פאר מענער, פרויען אזן קינדער. די ריכטיקע איז שטענדיק א פיליפיקיט: דאס קאן ניט נעמאכט ווער דען אין טאבלעט פארם. עס טראגט שטענדיק דעם נאמען "פיליפס' פאר אייער באשיצונג.

דער איינדרוק פון דער חנוכת הבית פייערונג איז נעווען זייער א נעהייבענער, אזן די צאלרייכע טויער אזן פרייזנ פון דער נייער פאלקס שול האבן דעם זיך נעפילט אמת יום־טובדיק. דאס איז נעווען א שיי־נער ווערטפולער אונט. וואס וועט מיט צו נרינדן פאלקס שולן מיט'ן צוועק צו יראת הכבוד פארצייכנט וועדן אויף די ערשטע בלעטע אינ'ם נייעם בוך פון דער נייער אידישער פאלקס שול אין וויניפעג.

סעם שאר

מאכט באקאנט צו אלע־מען, אז ער איז איצט פאר זיך אליין אין

564 סעלקירק עוועניו

ספעציאליזירט זיך אין

גלעזערייי

אזן מאנופעקטשורינג פון אלע סארטן

וויגדאזאן אזן טירן

צו זייער מעסיקע פרייזן

אפשאצונגען פריי

זייער פינקטלאכע באדינונג

טעלעפאן 55 812

פיינט אייער הויז איצט

שיין, גוט אזן ביליק

ראיעלע ארבעט אין צופרידנהייט

MAX GORDON

484 FLORA AVE.

פריוט באדינונג

מיר וועלן טעסטן די טיובם פון אייער ראדיא

פ ר י י

בריינגט זיי צו אונז

אדער טעלעפאנירט אונז אזן מיר וועלן קומען צו אייך

Manitoba Drug Store

587 Selkirk Ave Ph 52 117

א חיים!

וועז איר זייט אוועק

פון דער חיים

אין

לעווינס כשר רעסטאראן

49—47 מארטא סט.

בלויז די סאמע פרישע אזן בעסטע פראדוקטן וועדן נענוצט אין אונ־זערע מאלציימז אזן שטרייגנס כשר בהכשר הרבנים

ליכטיקע רויגע צימערן פאר נעסט מיט דער בעסטער באדינונג

פאר התונות, פארטיס, באנקעטי אזן א. ו. ו. האבן מיר די פיינסטע אקאמאדיישאז מיט א מאנץ פלאר פאר 100 פערזאנען

מיר שטעלן צו מאלציימז פאר אלע אונטערנעמונגען אויך אויסער אונזער איינענעם פלאץ

Levin's Commercial Kosher Restaurant

47-49 MARTHA ST. PH. 25 219

היינצמאן און קא.

נעמען זיך דאם פארנענינן צו אנאנסירן די באשטימונג פון דער

WINNIPEG PIANO CO. LTD.

אלם פארטרעטער פון דער

היינצמאן פיאנא

אין מאניטאבא, וועסטערן אנטעריא אזן אין א טייל פון אייסטערן סאסקאטשעוואן. דוש. דוש. ה. מעקלייז אזן קא., לימיטער, וועט פארזעצן צו פארטרעטן די **היינצמאן פיאנא** זזי פריער.

די דאזיקע צוויייאבע איידזשענסי אזן צוגענע־בענע פארטרעטערשאפט וועט נאך כער באמאל נען די אוכבאזינבארע פאזיציע פון וואס די קא־נאדער אנפירנדיקע פיאנא נעניסט זינט 1850. אזן אין דער זעלבער צייט אין עס א נאראנטיע צו הייצמאן, קונים פון אבסאלוטער צופרידנ־הייט אין די בעסטע עפישענט אזן פרזונעלאבע באדינונג.